

EIDSIVATING LAGMANNSRETT

DOM

Avsagt: 18.11.2019

Saksnr.: 18-145654ASD-ELAG/

Dommere:

Lagdommer	Fritz Borgenholt
Lagdommer	Bjørn Olav Aspelund
Ekstraordinær lagdommer	Einar Thomesen

Ankende part	Knut Magne Nordgård	Advokat Anne Mette Hårdnes
Ankende part	Heidi Gudbrandstuen	Advokat Anne Mette Hårdnes
Ankende part	Edmund Arve Rusten	Advokat Anne Mette Hårdnes
Ankemothpart	Vågå kommune	Advokat Lars-Henrik Windhaug

Saken gjelder gyldigheten av oppsigelse av husleiekontrakter for personer med særlige behov.

Vågå kommune sa i oktober 2017 opp leiekontraktene med tre beboere i et bofellesskap for personer med særlige behov og ga dem tilbud om boliger i et annet bofellesskap. Saken ble bragt inn for Nord-Gudbrandsdal tingrett som den 28.05.2018 avsa dom hvor oppsigelsene ble funnet gyldige. Sakene ble påanket til Eidsivating lagmannsrett som den 09.05.2019 avsa dom hvor ankene ble forkastet.

Lagmannsrettens dom ble påanket til Høyesterett. Høyesteretts ankeutvalg avsa 27.08.2019 dom med slik slutning:

Lagmannsrettens dom oppheves.

I sakskostnader for Høyesterett betaler Vågå kommune til Knut Magne Nordgård, Heidi Gudbrandstuen og Edmund Arve Rusten i fellesskap 18 750 – attentusensyvhundreogfemti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.

Opphevelsen gjaldt bare lagmannsrettens dom, og ikke ankeforhandlingen. Lagmannsretten skal altså avsi ny dom på bakgrunn av det som fremkom under ankeforhandlingen.

Det fremgår av Høyesteretts dom at opphevelsen skyldtes at lagmannsretten ikke hadde drøftet en fremsatt anførsel om at oppsigelsene var i strid med FNs: Convention on the rights of persons with disabilities (CRPD). Lagmannsretten hadde heller ikke tatt stilling til om vilkårene for oppsigelse etter husleieavtalen og husleieloven var sammenfallende.

Om saksforholdet fremgår følgende av lagmannsrettens tidligere dom:

Heidi Gudbrandstuen, Edmund Arve Rusten og Knut Magne Nordgård, som er funksjonshemmede, leier kommunale boliger i Moavegen bofellesskap. Utleier er Vågå kommune og leiekontraktene ble inngått 09.12.1991. Leiekontraktene er tidsbestemte og av kontraktens punkt 2 fremgår:

«Frå kommunen si side vert det gjort atterhald om å kunne gjere omdisponering innan dei kommunale bustadane ved særlege høve. Om eit slikt behov skulle oppstå plikter kommunen å stille anna likeverdige husvere til disposisjon for leigar.»

Den 26.09.2017 fattet kommunestyret vedtak om omstrukturering av kommunens helse- og omsorgstjenester, slik at Moavegen skal bli bokollektiv for eldre med mindre omfattende omsorgsbehov – dog slik at de ikke kan fortsette å bo i tidligere hjem – mens Finntunet bofellesskap skal huse personer med funksjonshemminger som gjør at de har mer omfattende omsorgsbehov. Som følge av vedtaket sa Vågå

kommune den 24.10.2017 opp leieavtalene med de tre ankende parter. De fikk alle i stedet tilbud om å leie leiligheter i Finntunet bofellesskap.

Vergene til de tre ankende parter protesterte på oppsigelsene og Vågå kommune reiste tre separate søksmål mot leieboerne med krav om at oppsigelsene var gyldige. Sakene ble forent til felles behandling. De saksøkte innga tilsvaer med krav om at oppsigelsene var ugyldige.

Nord Gudbrandsdal tingrett avsa den 28.05.2018 dom med slik slutning:

Sak 17-191805TVI-NOGU

1. Oppsigelse av 24. oktober 2017 er gyldig.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke.

Sak 17-191818TVI-NOGU

1. Oppsigelse av 24. oktober 2017 er gyldig.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke.

Sak 17-191827TVI-NOGU

1. Oppsigelse av 24. oktober 2017 er gyldig.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke.

Gudbrandstuen, Rusten og Nordgård ved deres respektive verger påanket tingrettens dom. Kommunen tok til motmæle.

Om anførselene fra Heidi Gudbrandstuen, Edmund Arve Rusten og Knut Magne Nordgård fremgår følgende av lagmannsrettens tidligere dom:

Det må tas standpunkt til om det foreligger saklig grunn til å si opp leieavtalene etter husleieloven § 9-5 andre ledd bokstav d). Hvis oppsigelsene finnes lovlige må det vurderes om de vil virke urimelige etter husleieloven § 9-8 andre ledd andre setning. Vurderingene må foretas ut fra forholdene på domstidspunktet.

Etter husleieloven § 9-5 andre ledd bokstav d) kreves at det foreligger saklig grunn for at en oppsigelse skal være lovlig. Husleielovens bestemmelser om ufravikelighet er ment å beskytte leietagers interesser. Klausulen i leiekontraktens punkt 2 tilsier at det kun er ved «særlege høve» kontraktene kan sies opp. Dette innskrenker kommunens muligheter for oppsigelse. Det er kommunen som har bevisbyrden for at vilkårene for oppsigelse er oppfylt.

Kommunen har anført at endringene er nødvendige for å fylle det såkalte hullet i omsorgstrappen og av økonomiske grunner. Dette utgjør ikke tilstrekkelige grunner for oppsigelse.

Det er også vist til at kommunen ønsker å lukke avvik påpekt av Fylkesmannen. Det er i dag ikke bevist noen åpne avvik, og dette gir ikke grunn til oppsigelse.

Ønsket om å samle brukergruppene for å samle spesialistkompetansen gir heller ikke grunnlag for oppsigelse. Kommunens målsetting blir ikke nådd avhengig av oppsigelsene og uansett resultatet av denne saken.

Det er ikke sannsynliggjort at det foreligger «særlege høve», som er et krav etter kontraktens punkt 2.

Det må også stilles til rådighet en likeverdig erstatningsbolig. Ved vurderingen av dette må det ikke bare ses på størrelse og standard. Det må foretas en bredere vurdering. Moavegen er et mindre bofellesskap. Finntunet har mer av et institusjonspreg. Det er en låst bygning, det er flere som bor der og det er flere som arbeider der. Finntunet utgjør ikke en likeverdig bolig.

Beslutningen om å flytte de ankende parter til Finntunet er i strid med diskrimineringsbestemmelsene og CRPD. Leietagerne har ikke et reelt valg med hensyn til å takke ja eller nei til erstatningsbolig, en behandling de ikke ville fått dersom de ikke hadde vært utviklingshemmede. Flyttingen er i strid med diskrimineringsloven § 6. Beboerne blir dårligere stilt på grunn av kommunens handling og det finnes andre alternativer. Flyttingen må ses i sammenheng med beboernes nedsatte funksjonsevne og er i strid med CRPD artikkel 19.

Oppsigelsene er ut fra en samlet vurdering av begge parters forhold urimelig. De ankende parters helsesituasjon må tillegges vesentlig vekt. Det samme gjelder deres lange botid og tilknytning til hverandre og leilighetene.

Det ble lagt ned slik påstand:

1. Oppsigelsen av leieforhold i Moavegen 13B H0101, mellom Knut Magne Nordgard og Vågå kommune kjennes ugyldig.
2. Vågå kommune dømmes til å betale Knut Magne Nordgards saksomkostninger for tingretten og lagmannsretten.
1. Oppsigelsen av leieforhold i Moavegen 13B H0102, mellom Edmund Arve Rusten og Vågå kommune kjennes ugyldig.

2. Vågå kommune dømmes til å betale Edmund Arve Rustens saksomkostninger for tingretten og lagmannsretten.
1. Oppsigelsen av leieforhold i Moavegen 13B H0103, mellom Heidi Gudbrandstuen og Vågå kommune kjennes ugyldig.
2. Vågå kommune dømmes til å betale Heidi Gudbrandstuens saksomkostninger for tingretten og lagmannsretten.

Om anførselene fra Vågå kommune fremgår følgende fra lagmannsrettens tidligere dom:

Det spørsmål saken reiser er om oppsigelsen av leiekontraktene er gyldige.

Tingrettens dom er riktig, med unntak av sakskostnadsavgjørelsen.

Kommunens formål er å lukke avvik som ble påpekt av Fylkesmannen – og som fortsatt står åpne – samt å utvikle omsorgstilbudet.

Oppsigelsene er verken i strid med husleieloven § 1-8 eller øvrig lovverk.

Bakgrunnen for oppsigelsene er et kommunestyrevedtak om omdisponering av de kommunale boligene. Kommunale formål har i rettspraksis vært ansett som saklig grunn etter husleieloven § 9-5 andre ledd bokstav d). Partene har inntil nylig vært enige om at omstruktureringen er gyldig grunn. Det er ingen holdepunkter for at det har funnet sted noen diskriminering. Det er ikke fattet noe vedtak om tvangsflytting og kommunen er avtalerettslig forpliktet til å gi tilbud om likeverdig husvære, noe som også er gitt. Enhver annen i tilsvarende situasjon ville fått et tilbud om erstatningsbolig. Beboere med andre utfordringer vil få tilsvarende oppsigelse. Det er ikke mulig å gjennomføre omstruktureringen ellers. I alle tilfelle er en eventuell forskjellsbehandling lovlig i medhold av likestillings- og diskrimineringsloven § 9.

Det foreligger saklig grunn til å si opp leieavtalen, jf husleieloven § 9-5 andre ledd bokstav d).

Til rimelighetsvurderingen etter husleieloven § 9-8 andre ledd andre setning bemerkes at kommunen må tenke på alle innbyggerne. Her er det tale om å etablere et bedre tilbud for eldre med andre omsorgsbehov ved en utvikling av omsorgstrappa. Ved dette kan man hindre at fem eldre havner på institusjon, men i stedet kan bo i et bofellesskap som er tilpasset at de har et mindre omsorgsbehov. Dette vil gi et økt helsetilbud og være kostnadsbesparende. Det vil gi de eldre et bedre livsløp, noe som bør veie tungt i interesseavveiningen.

Det er organisatorisk utfordrende å lede bofellesskap med blandede brukergrupper og Fylkesmannen har påpekt system- og rutinesvikt. En sentralisering av kompetanse vil bedre helsetilbudet.

Kommunen forvalter offentlige midler har plikt til å drive rasjonelt og effektivt. Slik situasjonen er i dag står leiligheter ledige, noe som medfører at kommunen taper inntekter. Kommunen går i dag med underskudd og omstruktureringen vil gi en estimert årlig besparelse på ca en million kroner.

Kommunen må vedlikeholde bygningsmassen og Moavegen har et klart behov for oppussing. Slik oppussing kan vanskelig skje uten fraflytting.

Ved en flytting vil det ikke bli noe velferdstap for de ankende parter. De flytter bare ca 800 meter og de flytter sammen slik at de bånd de har knyttet, vil bli bevart. Det personalet de er vant til flytter også over sammen med dem.

Det er helsemessig forsvarlig at de tre ankende parter flytter til Finntunet. Det er foretatt en tverrfaglig vurdering av dette i kommunen og det er også vurdert av Fylkesmannen for to av de ankende parter.

Leilighetene på Finntunet er nyere, større, og med løsninger som er bedre tilpasset behovet til brukergruppen. Finntunet har heller ikke noe institusjonspreg, noe som også vises ved at Husbanken har godkjent bygget.

Kommunen har vurdert å bygge nytt for å dekke behovet for et tilbud til gruppen eldre med et mindre omsorgsbehov. Dette er forkastet og spørsmålet blir da hva kommunen skal gjøre hvis Moavegen ikke kan brukes til denne gruppen.

Kommunen har saklig grunn til oppsigelse og det er ikke urimelig at leieforholdet bringes til opphør.

Det ble lagt ned slik påstand:

1. Anken fra Knut Magne Nordgård forkastes.
2. Anken fra Edmund Arve Rusten forkastes.
3. Anken fra Heidi Gudbrandstuen forkastes.
4. I alle tilfelle tilkjennes Vågå kommune sakens omkostninger for tingretten og lagmannsretten.

Lagmannsretten bemerker:

Saken står på alle vesentlige punkter i samme stilling for alle de tre ankende parter og lagmannsretten foretar i det følgende en felles drøftelse.

Leieforholdet mellom partene reguleres av lov om husleieavtaler av 26. mars 1999 nr. 17 og av husleieleiekontraktene.

Etter husleieloven stilles det krav til oppsigelsesgrunnen. Hva som vil være en saklig oppsigelsesgrunn ved tidsubestemte leieavtaler, er nærmere regulert i husleieloven § 9-5. Etter bestemmelsen er en oppsigelse begrunnet i noen av de følgende forhold saklig:

- a) husrommet skal brukes som bolig av utleieren selv eller noen som hører til husstanden,
- b) riving eller ombygging av eiendommen gjør at husrommet må fravikes,
- c) leieren har misligholdt leieavtalen, eller
- d) det foreligger en annen saklig grunn til å si opp leieavtalen.

Det er her alternativ d) som er aktuelt.

En saklig oppsigelsesgrunn er imidlertid ikke alene tilstrekkelig. Oppsigelsen skal settes til side dersom den vil virke urimelig, jf husleieloven § 9-8 andre ledd andre setning:

Oppsigelsen skal settes til side dersom retten ut fra en vurdering av begge parter forhold finner at den vil virke urimelig

Husleiekontraktenes punkt 2 lyder:

«Frå kommunen si side vert det gjort atterhald om å kunne gjere omdisponering innan dei kommunale bustadene ved særlege høve. Om eit slikt behov skulle oppstå plikter kommunen å stille anna likeverdige husvere til disposisjon for leigar.»

Av punkt 7 fremgår at «Elles gjeld husleigelova sine reglar».

Leiekontraktens punkt 2 andre avsnitt gjelder således utleiers oppsigelse og lagmannsretten oppfatter kravet om «særlege høve» som et kvalifiserende krav i forhold til husleielovens krav om «saklig grunn» i husleieloven § 9-5 andre ledd d).

De brukergruppene som omfattes av tilbudet om kommunal bolig på helsetun har svært forskjellige behov. Noen omfattes av tilbudet på grunn av høy alder med fysiske utfordringer og lite tilpassede boforhold hjemme, andre på grunn av rus- eller psykiatrilaterte utfordringer, mens andre igjen omfattes på grunn av for eksempel demens i slik grad at de ikke kan bo hjemme.

De forskjellige brukergruppene stiller ulike krav til omsorgstilbudet. Enkelte grupper har behov for lite hjelp og tilrettelegging og er i stor grad selvhjulpne, mens andre har omfattende hjelpebehov som krever at ansatte er tilstede hele tiden. Omsorgstilbudet må i dag innrettes etter den bruker på et helsetun som har størst omsorgsbehov, uansett om de øvrige brukerne på helsetunet ikke har behov for – eller kan nyttiggjøre seg – et slikt tilbud. Dette er ressurskrevende og innebærer at ressursene ikke kan utnyttes optimalt og at tilbudet til den enkelte bruker kan bli dårligere da tilbudene ikke er tilpasset hans eller hennes individuelle behov. De økonomiske rammene for omsorgstilbudet er gitt og innenfor disse må kommunen tilstrebe å gi et best mulig samlet omsorgstilbud.

Bakgrunnen for oppsigelsene i saken er at kommunen ønsker å omstrukturere helse- og omsorgstjenestene, slik at brukere med sammenlignbare omsorgsbehov i større grad samles i samme bofellesskap for der å kunne gis et omsorgstilbud tilpasset deres særskilte behov. En slik omstrukturering vil for eksempel gi mulighet for å opprette et tilbud for eldre som ikke lenger kan bo i sitt tidligere hjem, men som fortsatt i betydelig grad er selvhjulpne. Disse vil da kunne bo i et bofellesskap tilpasset et mindre omsorgsbehov, i stedet for å bo på et sted tilpasset personer med et større omsorgsbehov, som denne brukergruppen ikke har behov for. Samlet sett vil en slik omstrukturering gi et mer tilpasset og bedre tilbud til brukergruppene og det vil gjøre at kommunen kan utnytte tilgjengelige økonomiske midler mer rasjonelt slik at helse- og omsorgstilbudene samlet sett kan bli bedre innenfor de eksisterende økonomiske rammer.

Ut fra kommunens behov for en omstrukturering – slik det er beskrevet tidligere – og de fordeler dette vil medføre så vel for brukergruppene samlet sett som for kommunen, foreligger det saklig grunn for oppsigelsene.

Oppsigelsen skal settes til side dersom retten ut fra en vurdering av begge parter forhold finner at den vil virke urimelig jf husleieloven § 9-8 andre ledd andre setning.

Det fremgår av ordlyden at retten skal foreta en bred avveining av partenes interesser. Leietagernes ønske om å fortsette leieforholdet må veies opp mot utleierens ønske om å bruke boligen på annen måte. Dette er også kommet til uttrykk i lovens forarbeider, jf Ot. Prp. nr 82 (1997–1998). Om hensynet til leietager heter det:

Retten bør alltid legge vekt på om oppsigelsen vil føre til at leieren blir uten sted å bo. Dersom det er grunn til å tro at dette vil skje, bør oppsigelsen vanligvis settes til

side. Situasjonen på boligmarkedet vil dermed få innflytelse på rettens vurdering. Det må forventes at leieren selv begynner å se seg om etter et annet sted å bo dersom han blir oppsagt. Utleieren har ingen plikt til å tilby leieren et alternativt husrom, men om han gjør dette, må det tas i betraktning ved rettens vurdering av om oppsigelsen skal settes til side. Retten bør også legge vekt på om flyttingen i seg selv vil medføre en personlig eller økonomisk belastning

Avveiningen foretas med utgangspunkt i situasjonen slik den framstår på domstidspunktet. Dette er presisert i forarbeidene. Det er videre presisert at det ved vedtakelsen av ny husleielov ikke har vært hensikten å forandre rimelighetsvurderingen etter den loven som tidligere gjaldt.

Vågå kommune har tilbudt alle de tre leietagerne ny bolig i Finntunet bofellesskap. Finntunet bofellesskap er et nyere bygg enn Moavegen, hvor leilighetene er noe større enn de i Moavegen og hvor leilighetene er bygget etter dagens krav med blant annet moderne ventilasjonsanlegg og større bad tilpasset fysiske utfordringer brukergruppene kan ha. Objektivt sett fremstår leilighetene på Finntunet bofellesskap som bedre leieobjekter enn leilighetene i Moavegen bofellesskap som er bygget i en tid med andre krav, andre tekniske løsninger og hvor det nå – etter mange års bruk – er behov for en omfattende rehabilitering, hvor blant annet lufteanlegg og baderom må bygges opp helt på nytt. Husleien på Finntunet er høyere enn i Moavegen, men de tre leietagerne er tilbudt å betale samme leie på Finntunet som de ville gjort i Moavegen.

Alle de tre brukerne har bodd lenge i Moavegen bofellesskap og det legges til grunn at de har knyttet seg til stedet, til hverandre og til de ansatte der. Det er imidlertid opplyst at alle de tre brukerne vil kunne flyttes sammen over til Finntunet bofellesskap og at også de ansatte vil bli flyttet over dit. På denne måten vil så vel båndene dem imellom som til personalet bli bevart.

I Moavegen er det fem boliger hvor de tre ankende parter leier hver sin bolig, og det er felles stue/aktivitetsrom. På Finntunet er det tolv boliger. Boligene er som nevnt større enn boligene i Moavegen. Her er det fellesrom/kjøkken og rett over korridoren for dette, fellesrom/stue. Det er således feil i når det i Høyesteretts dom avsnitt 18, står at Finntunet er uten fellesrom. At Finntunet har slike fellesrom som nevnt framgår av fremlagte planutsnitt.

Lagmannsretten legger til grunn at en flytting fra det mindre bofellesskapet Moavegen til det større bofellesskapet Finntunet i en overgangsfase vil kunne medføre utfordringer i form av for eksempel forvirring eller uro for de tre leietagerne. De vil få flere nye å forholde seg til og omgivelsene vil bli andre. De flytter imidlertid over sammen og vil få med seg det samme personalet de hadde i Moavegen. Det legges til grunn at den forvirring eller uro som kan oppstå vil bli håndtert på en god måte av personalet som kjenner de tre

brukerne godt fra før og at reaksjonene vil være av forbigående karakter. Det legges til grunn at de etter noe tid vil falle til ro og trives. Det er ikke fremkommet opplysninger som tilsier at det bør legges til grunn at reaksjonene vil vare ved over lengre tid. De tre leietagerne har ikke selv evne til å uttale seg om hvilke ulemper de anser at en flytting vil medføre. Anførlene om hvilke ulemper en flytting vil medføre er i stor grad basert på vitners tolkninger ut fra observasjoner de har gjort av de tre leietagernes reaksjoner i forskjellige situasjoner.

Avstanden mellom Finntunet og Moavegen er ca 800 meter, slik at nærmiljøet ikke vil endre seg i vesentlig grad.

Det må videre legges vekt på at kommunen må drive så rasjonelt og effektivt som mulig for å optimalisere det samlede helse- og omsorgstilbudet innenfor eksisterende økonomiske rammer. Den planlagte omstrukturering vil etter lagmannsrettens syn gi mulighet for det.

Det bemerkes også at Gudbrandstuen innga klage over flyttingen til Fylkesmannen. Fylkesmannen v/fylkeslegen traff den 07.05.2018 avgjørelse hvor flytting fra Moavegen til Finntunet ikke ble funnet uforsvarlig eller urimelig ut fra en helsemessig vurdering.

Rusten innga også klage til Fylkesmannen. Fylkesmannen v/fylkeslegen traff 14.08.2018 også her avgjørelse om at flytting fra Moavegen til Finntunet ikke ble funnet uforsvarlig eller urimelig ut fra en helsemessig vurdering.

Det er anført at en av de ankende parter (Nordgård) trolig vil måtte øke sin medisinerings ved en flytting. Lagmannsretten finner ikke å kunne legge avgjørende vekt på dette.

Etter en samlet vurdering av begge parters forhold – herunder de ulemper det kan legges til grunn at en flytting vil medføre for leietagerne – finner lagmannsretten ikke at oppsigelsene vil virke urimelige, jf husleieloven § 9-8 andre ledd.

Av husleiekontraktens punkt 2 fremgår at kommunen ved en omdisponering av de kommunale boligene plikter å stille «likeverdige husvære» til disposisjon. Ut fra en objektiv synsvinkel synes boligene i Finntunet som bedre boliger enn boligene i Moavegen. Det vises her til hva som fremgår tidligere. Selv om det legges til grunn at leietagerne etter en flytting vil kunne oppleve ulemper som forvirring og uro legger lagmannsretten til grunn at dette vil være forbigående. Når det skal vurderes om boligene på Finntunet er likeverdige husvære må det ses på situasjonen over noe tid. Selv om det kan bli noen utfordringer den første tiden legges det til grunn leietagerne vil falle til ro og finne seg til rette og kunne profitere på de fortrinn det er ved Finntunet, i form av for eksempel større boliger og badelrom spesielt tilpasset de utfordringer brukerne har. Etter lagmannsrettens syn har ikke Finntunet så mye mer av et «institusjonspreg» enn boligene i Moavegen at det vil være av avgjørende betydning. Bofellesskapene er bygget etter de samme grunnprinsipper, med

boliger knyttet til fellesarealer, og det er ikke avgjørende om ytterdørene holdes låst eller ikke, eller at det er flere som arbeider der.

Etter lagmannsrettens syn er boligene på Finntunet likeverdige husvære i forhold til boligene i Moavegen.

Av husleiekontraktenes punkt 2 fremgår at:

«Frå kommunen si side vert det gjort atterhald om å kunne gjere omdisponering innan dei kommunale bustadene ved særlege høve.»

Som nevnt over oppfatter lagmannsretten kravet om «særlege høve» som et kvalifiserende krav i forhold til husleielovens krav om «saklig grunn» i husleieloven § 9-5 andre ledd d).

Det legges til grunn at man i nyere tid er blitt mer bevisst på de fordelene som kan oppnås ved å samle likeartede brukergrupper. Fokus på dette er større og når nye helsetun er bygget har det gitt mulighet for samling av likeartede brukergrupper, med de fordelene det kan medføre så vel ved at omsorgstilbudet blir bedre tilpasset brukerne som at kommunen kan gi et bedre samlet omsorgstilbud innenfor de til enhver tid gitte økonomiske rammer.

Fylkesmannen – som blant annet har til oppgave å kontrollere at Vågå Kommunes omsorgstilbud er i samsvar med hva brukerne etter eksisterende regelverk har krav på – har påpekt avvik ved at trinn i den såkalte «omsorgstrappen» ikke har vært på plass. Den omstrukturering kommunen ønsker vil kunne gi bedre muligheter for å gi brukerne det tilbud de har krav på, slik at avvik ikke oppstår.

Etter en samlet vurdering finner lagmannsretten at det foreligger «særlege høve» som gir kommunen anledning til en omdisponering innen de kommunale boligene.

FN-konvensjonen av 13. desember 2006 (CRPD) om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne ble ratifisert av Norge i 2013, jf Prop.106 S (2011–2012).

Etter artikkel 1 har den til formål «å fremme, verne om og sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne full og likeverdig rett til å nyte alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter».

Av CRPD artikkel 19 fremgår:

Retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet

Konvensjonspartene erkjenner at alle mennesker med nedsatt funksjonsevne har samme rett som andre til å leve i samfunnet, med de samme valgmuligheter, og skal treffe effektive og hensiktsmessige tiltak for å legge til rette for at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal kunne gjøre full bruk av denne rettighet, og bli fullt inkludert og delta i samfunnet, blant annet ved å sikre:

a) at mennesker med nedsatt funksjonsevne har anledning til å velge bosted, og hvor og med hvem de skal bo, på lik linje med andre, og ikke må bo i en bestemt boform,

b) at mennesker med nedsatt funksjonsevne har tilgang til ulike støttetjenester i eget hjem og i særskilte boformer, samt annen samfunnsservice, herunder den personlige bistand som er nødvendig for å kunne bo og være inkludert i samfunnet og for å hindre isolasjon eller segregering,

c) at samfunnets tjenester og tilbud for befolkningen generelt er tilgjengelig på lik linje for mennesker med nedsatt funksjonsevne, og tar hensyn til deres behov

Av Prop. 106 S kapittel 2 (side 8) fremgår:

Etter artikkel 19 erkjenner partene at alle mennesker med nedsatt funksjonsevne har samme rett som andre til å leve i samfunnet, med de samme valgmuligheter som andre når det gjelder blant annet boform og bosted

Av punkt 4.2.7 om «Retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet (art. 19)» fremgår under kommentarer til høringsuttalelsene blant annet på side 18-19:

Kravene som følger av konvensjonens artikkel 19 anses for å være oppfylt i norsk rett.

Formålet i helse- og omsorgstjenesteloven er blant annet å sikre at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og til å ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre, jf. lovens § 1-1 punkt 3. Loven pålegger kommunen å tilby en rekke tjenester, blant annet helsetjenester i hjemmet, personlig assistanse, herunder praktisk bistand, opplæring og støttekontakt, plass i institusjon, herunder sykehjem og avlastningstiltak (§ 3-2).

Brukerstyrt personlig assistanse er en måte å organisere praktisk bistand og opplæring på. Ordningen fungerer slik at brukeren selv organiserer og leder arbeidet til assistentene. Konvensjonen overlater til statene selv å vurdere hvilke tiltak som er egnet for å nå de mål som konvensjonen setter. Statene vil ha stor frihet til å bestemme hvordan tjenestene skal organiseres. Artikkel 19 vil derfor ikke medføre en forpliktelse til å rettighetsfeste brukerstyrt personlig assistanse.

Etter norsk rett har alle rett til å velge hvor og hvordan han eller hun ønsker å bo. Dette gjelder også for personer med nedsatt funksjonsevne, som er avhengig av helse- og omsorgstjenester fra kommunen. Hovedregelen er at kommunen har plikt til å yte nødvendige tjenester der tjenestemottakeren ønsker å bo. Det kan i enkelte tilfeller foreligge særlige forhold som tilsier at det kan gjøres unntak fra denne hovedregelen. Slike særlige grunner kan for eksempel være at det vil medføre store praktiske problemer for kommunen å yte de tjenestene tjenestemottakeren ønsker, eller at tjenestetilbudet blir uforholdsmessig ressurskrevende eller kostbart.

Kommunen har således ikke en absolutt plikt til å gi tjenestemottakerne full frihet til å velge mellom å få tjenester i en omsorgsbolig, i en institusjon eller som hjemmetjeneste, uavhengig av kommunens ressursmessige muligheter for å yte de nødvendige tjenester. Dette gjelder også etter konvensjonen. Forpliktelsene som ligger i konvensjonen er å treffe effektive og hensiktsmessige tiltak for at mennesker med nedsatt funksjonsevne lettere skal kunne anvende seg av retten til å velge bosted fullt ut.

Retten til å kunne velge bosted innebærer at personer med nedsatt funksjonsevne står fritt til å flytte til en annen kommune. Enkelte personer er avhengige av å motta omfattende pleie- og omsorgstjenester, slik at de ikke kan flytte uten at et tjenestetilbud står klart i den kommunen de ønsker å flytte til. For at disse personene skal ha en reell adgang til å flytte, er det en forutsetning at tilflyttingskommunen behandler søknaden og fatter vedtak om tjenester før de faktisk flytter eller tar opphold i kommunen. Helse- og omsorgsdepartementet har i rundskriv I-43/99 redegjort for kommunens ansvar for å behandle søknader og fatte vedtak om tjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven før søkere med omfattende pleie- og omsorgsbehov har flyttet eller tatt opphold i kommunen

Mennesker med nedsatt funksjonsevne har etter konvensjonens artikkel 19 som hovedregel rett å flytte eller bestemme hvor de vil bo, på lik linje med andre. Foreligger det særlige grunner – som for eksempel at det vil medføre store praktiske problemer for kommunen å yte de ønskede tjenestene, eller at tjenestetilbudet blir uforholdsmessig ressurskrevende eller kostbart – kan hovedregelen fravikes. Om retten til et fritt valg skal avgrenses beror på en forholdsmessighetsvurdering. De tre leietagerne har krav på omsorgsboliger, men hvis de får velge å fortsette å bo i Moavegen vil det medføre at deres bruk av omsorgsboliger hindrer den omstruktureringen kommunen tar sikte på å gjennomføre. Hvis kommunen ikke får gjennomført omstruktureringen vil det medføre betydelige ekstra kostnader for å oppfylle omsorgsplikter kommunen er forpliktet til å tilby, ved at den opprettholder en kostnads-krevende struktur. Skal kommunen bygge et nytt bofellesskap for å gi et tilbud for brukergruppen som nå er tiltenkt å bo på Moatunet vil det utgjøre en stor kostnad for kommunen. Det er opplyst at planer om bygging av ytterligere

omsorgsboliger/bofellesskap er lagt i bero på grunn av kommunens økonomi. Om kommunens behov for en slik omstrukturering, og de fordeler den vil medføre for de enkelte brukergrupper og det samlede omsorgstilbudet vises for øvrig til hva som fremgår tidligere. Ved forholdsmessighetsvurderingen må det også ses hen til at det legges til grunn at ulempene for leietagerne ved en flytting vil være mindre og av forbigående art, jf også her det som fremgår tidligere.

Lagmannsretten kan derfor ikke se at oppsigelsene av leieforholdene i Moavegen er i strid med CRPD artikkel 19.

Det er videre anført at det at de tre skal flyttes over til Finntunet utgjør et brudd på diskrimineringsloven § 6.

Likestillings- og diskrimineringsloven § 6 første ledd forbyr diskriminering på grunn av blant annet funksjonsnedsettelse.

Med diskriminering menes direkte og indirekte forskjellsbehandling som ikke er lovlig etter unntaksbestemmelsen i § 9 eller bestemmelsen om positiv særbehandling i § 11.

Med indirekte forskjellsbehandling menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som vil stille personer dårligere enn andre, på grunn av funksjonsnedsettelse, jf. § 8.

Det følger av likestillings- og diskrimineringsloven § 9 at forskjellsbehandling i noen tilfeller kan være lovlig. Forskjellsbehandlingen er ikke i strid med forbudet i § 6 dersom den har et saklig formål, er nødvendig for å oppnå formålet, og forskjellsbehandlingen ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den eller de som forskjellsbehandles.

Reglene om bevisbyrde fremgår av likestillings- og diskrimineringsloven § 37. Det skal legges til grunn at diskriminering har funnet sted hvis det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det har skjedd diskriminering, og den ansvarlige ikke sannsynliggjør at diskriminering likevel ikke har funnet sted

Lagmannsretten finner ikke grunnlag for å ta standpunkt om det har funnet sted noen diskriminering da den uansett finner at unntaksbestemmelsen i likestillings- og diskrimineringsloven § 9 kommer til anvendelse i denne saken, slik at en eventuell forskjellsbehandling uansett vil være lovlig. Etter § 9 er spørsmålet er om forskjellsbehandlingen har et saklig formål, er nødvendig for å oppnå formålet, og ikke er uforholdsmessig inngripende. Alle de tre vilkårene må være oppfylt for at forskjellsbehandlingen skal være lovlig. Etter lagmannsrettens syn har en flytting til Finntunet et saklig formål, den er nødvendig for å oppnå formålet (fordelene som oppnås gjennom en omstrukturering), og den er ikke uforholdsmessig inngripende. Alle de tre

vilkår er oppfylt. Det vises til det som fremgår tidligere om kommunens behov for en omstrukturering, de fordeler en omstrukturering vil medføre så vel for de enkelte brukergrupper som det samlede omsorgstilbud, og til drøftelsen av forholdsmessigheten under behandlingen av CRPD artikkel 19.

Oppsigelsene av Gudbrandstuen, Rusten og Nordgård er etter dette gyldige.

Ut fra det resultat lagmannsretten er kommet til er det ikke grunn til å gå nærmere inn på den prosessuelle innsigelsen som er fremmet fra kommunens side.

Ankene blir dermed å forkaste.

Ankene har ikke ført fram. De ankende parter har subsidiært – og hva angår sakskostnadsspørsmålet – anført at unntaksbestemmelsene i tvisteloven § 20-2 tredje ledd c) må komme til anvendelse.

For ordens skyld bemerkes at vilkårene i a) og b) ikke er oppfylt.

Etter § 20-2 tredje ledd bokstav c) skal det vurderingen blant annet «legges særlig vekt på ... om saken er av velferdsmessig betydning og styrkeforholdet partene imellom tilsier slikt unntak». Men det følger blant annet av Rt-2012-209 avsnitt 17 og 18 at det for å fritta for omkostningsansvar etter bokstav c) må komme noe i tillegg til velferdsmessig betydning og ulikt styrkeforhold, for eksempel at avgjørelsen har budt på tvil, at saken har prinsipiell interesse eller at den tapende part ellers har hatt god grunn til å få saken prøvd for domstolene. Lagmannsretten mener at ingen av disse forholdene foreligger her. Saken reiser mer konkrete enn prinsipielle spørsmål og har ikke budt på tvil. Lagmannsretten kan ikke se at leietagerne hadde god grunn til å anke dommen. Som det fremgår tidligere er det lagt til grunn at ulempene for de ankende parter ved en flytting vil være mindre og forbigående. Boligene de er tilbudt er også likeverdige boliger. Tvistens velferdsmessige betydning for de ankende parter er ikke avgjørende. Styrkeforholdet mellom partene er forskjellig, noe som er et moment som taler for fritak men ikke i slik grad at det foreligger tungtveiende grunner for fritak. Etter en samlet vurdering finner lagmannsretten ikke at det foreligger tungtveiende grunner for å fritta helt eller delvis for sakskostnadsansvar etter tvisteloven § 20-2 tredje ledd.

Vågå kommune tilkjennes sakskostnader for lagmannsretten etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første jf andre ledd.

Sakskostnadsspørsmålet for tingretten skal avgjøres ut fra det resultat lagmannsretten er kommet til og heller ikke for tingretten er det grunnlag for å gjøre unntak fra hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første jf andre ledd. Unntaksreglene i tredje ledd kommer ikke til anvendelse.

For lagmannsretten har Vågå kommune krevd dekket salær med kr 216.519 og utlegg med kr 4.171. Kravene finnes rimelig og tas til følge, jf tvisteloven § 20-5.

For tingretten ble det fremsatt krav om dekning av salær med kr 186.437 og utlegg – herunder gebyr - med kr 30.010. Også disse kravene finnes rimelig og de tas til følge.

Sakskostnadsansvaret fordeles med en tredjedel på hver av de saksøkte/ankende parter.

Dommen er enstemmig.

På grunn av stor arbeidsbyrde har det ikke vært mulig å avsi dom tidligere.

SLUTNING

1. Ankene forkastes.
2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Heidi Gudbrandstuen – 73.563 – syttitretusenfemhundreogsekstire – kroner til Vågå kommune innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
3. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Edmund Arve Rusten – 73.563 – syttitretusenfemhundreogsekstire – kroner til Vågå kommune innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
4. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Knut Magne Nordgård – 73.563 – syttitretusenfemhundreogsekstire – kroner til Vågå kommune innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
5. I sakskostnader for tingretten betaler Heidi Gudbrandstuen 72.149 – syttitotusenetthundreogførtini – kroner til Vågå kommune innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
6. I sakskostnader for tingretten betaler Edmund Arve Rusten 72.149 – syttitotusenetthundreogførtini – kroner til Vågå kommune innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
7. I sakskostnader for tingretten betaler Knut Magne Nordgård 72.149 – syttitotusenetthundreogførtini – kroner til Vågå kommune innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.

Fritz Borgenholt (sign)

Bjørn Olav Aspelund (sign)

Einar Thomesen (sign)

Dokumentet er i samsvar med originalen.

Kristin Habberstad
elektronisk signert

